

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

ԳԵՇ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐ

(Բ. ԹԻՐ. Գ. 1-13)

(ԱՌՍԱԶԱՌՈՐԱՅ ԿԻՐԱԿԻ)

Վարժուած ենք առ հասարակ ընդհանուր աղէտքի կամ ազգային դժբախտութեան տարիներ համարել այն ժամանակները, երբ քաղաքական ծանր իրադարձութիւններ շուարումի կը մատնեն մարդկութիւնը՝ շահերու և նկատմաներու համարտութեանց թափող դարձնելով ամբողջ աշխարհը, ուր ռազմաշունչ փոթորիկներ արեան ծովերու մէջ կը սպառնան խնդրել տիեզերական խաղաղութիւնը՝ իր հիմքէն սարսելով քաղաքակրթութիւնը, եւ ուր, ներքին վէրքերէ կրծուած կամ արտաքին հարուածներէ տրորուած, ազգ մը կամ ժողովուրդ մը ոգեւորքի տազնապնդել տիեզերական խաղաղութիւնը, եւ սխալներու հետեւանքով՝ իր վրայ կը պայծիւն ահաւոր պատահարներ:

Կարելի է անշուշտ տարբեր կերպով տպաւորուիլ, ու նոյն իսկ յուսահատութեան մօտեցող խռովքներէ շարուիլ երբեմն նմանօրինակ պարագաներու առկաւ: Ղի ինչպէս առողջ մարմինը կարեւոր է առողջ միտքին համար, նոյնպէս քաղաքական անդորրութիւնը անհրաժեշտ է որպէսզի ժողովուրդի մը բարոյական և հոգեկան կեանքին զարգացումը բնականօն կերպով կատարուի:

Եւ սակայն, պէտք է երեք ատոր համար մոռնալ թէ համայնքի մը իսկական կեանքը ոչ այնքան իր քաղաքական որքան հոգեկան գոյութեան մէջ կը զօրանայ: Առաջինը միջոց մըն է միայն, իսկ երկրորդը՝ բուն նպատակը, աս կրնայ եղանակաւորուիլ և նոյն իսկ փոխուիլ բոլորովին, մինչ աս պէտք է մնայ անյնդ և անխախտ: Վտանգաւոր է առաջինին կորուստը, բայց երկրորդինը՝ անգարամանելի: Անառարկելի է պատմութեան պատճառ, որուն լոյսին տակ կը տեսնենք թէ քաղաքականապէս հզօր և քաղաքակրթօրէն փայլուն ինչ մեծ ազգեր կործանուած և անյայտացած են իս-

պառ, մի միայն՝ բարոյական ներքին փլուտախտաւորման հետեւանքով:

Ազգի մը, ժողովուրդի մը, հասարակութեան մը համար, գէշ օրերը, զբաւարին աւելի ուժեղ քաջատրութեամբը՝ «ժամանակը չաքը»՝ ապականութեան և ընդհանուր ինկածութեան այն ժամանակաշրջաններն են, որոնք ընդհանրապէս հետեւանք կ'ըլլան կրօնական անզգոմութեան և կենցաղական յղիւնքի ցոփ եւ շուայտ ստատկութիւններէն, ինչպէս նաեւ յաճախագոյն միակողմանի և ունիտ դաստիարակութեան մը աւելանքէն ծնունդ առած ուղիւստան ազատութեան: Երբ անգամ մը ախտը վարակի սիրտէ սիրտ և տունէ տուն, մարդիկ այլ ևս հանրութեան բարիքի զգացումը կը սուղեն՝ կը մոռնան իրենց անձին պաշտամունքին մէջ, իրենց միակ կրօնքը այնուհետեւ՝ որուն իբրեւ ծէս կ'ընդունին ընչաքաղցութիւնը, եւ իբրեւ խորհուրդ՝ հիմունք հաւատոյ՝ կոր ինքնավատահոթիւնը: Տարուած այս վերջին մոլութենէն՝ անոնք ալ քամահանք միայն կ'ունենան իրենց խօսքերուն մէջ՝ այլոց նկատմամբ, ապերախտութիւն՝ իրենց ծննդաւ հանդէպ, ու ամբարիշտ վերաբերմունք ամէն բանի համար՝ որմէ չի կրնար խորթիլ իրենց խանգարուած խղճմանքը:

Կարեկցութիւնը զնուած սրբուած է այլևս իրենց սիրտէն, ինչպէս արցունքը՝ աչքերէն: Գութը ջղազարութիւն է իրենց համար, իսկ խաղաղութեան սէրը, ամենէն խօլ խեղճութիւնը, որուն դէմ կռուիլ պարտք կը նկատեն բանասարկութեան ամենէն կեղտոտ եւ թունալից գէնքերով: Հեշտանքը ամէն վայրկեան կը խղիւսթէ անոնց հոգին, մինչ սիրտերնին քոր կըտրած է տառապանքին հանդէպ: Իրենց ապականուած բարոյականովը զբաղեցնելու համար հասարակաց ուշադրութիւնը՝ մէկ կողմէ զայն ուրիշներուն վրայ կը հրաւիրեն ամենայնողութիւն շահականութեամբ, և միւս կողմէ, փոշի ցանելու համար իրենց ուղղուած նայուածքներուն դէմ, աստուածապաշտութիւն կը կեղծեն մերթ ընդ մերթ, մինչ իրենց հոգին այդ աղետական զգացման ուրաքանչեւ մէկ է միայն լեցուած: Այդ է պատճառը որ ոչ մէկ խղճահարութիւն կը վրդովէ զիրենք, երբ իրենց համար ալ արուեստ դարձած ճկունութեամբ մը ներս

կը սպրդին ընտանեկան յարկերէ՝ անբարոյութեան նախճիրներ գործելու համար մարդկութեան ամենէն նուիրական խորաններուն հովանիին տակ, որովհետեւ հակառակ որ ամէն օր կը սորվին, այսինքն աշխարհի փորձութիւնները և կենքի փորձառութիւնները ամէն օր բան մը կը ձգտին սովորեցնել իրենց, անոնք չեն կրնար վերահասու ըլլալ ճշմարտութեան, ու կախարդական խաղարկութիւններով կարծես, կը դիմամարտին միշտ անոր հետ:

Տխաւոր պատկեր արդարեւ, խորագետ հոգեզնիւն և զարմանալի կերպով ախտաճանաչ դատողի մը՝ Գրիտտեկութեան մեծագոյն տեսաբանին եւ գործիչին՝ Առաքեալին վրձնովը նկարուած:

Նոյն ինքն է, ըստդականի այդ գերագոյն նկարիչն է որ, իրրեւ վերտառութիւն մը անոր վերեւ գրուելիք, կը գրէ անոր ներքեւ. Վարդք ապականեալք մտօք և անպիտանք ի հաւատաս:

Համայնքի մը համար զգէշ ժամանակներն են ոչ թէ տնտեսական պրկումներէ կամ քաղաքական ցնցումներէ յառաջ եկած արհաւիրքի օրերը, այլ անոնք՝ քրոնց մէջ բանականութիւնը կ'անպատուէ ինքզինքը և հաւատքը կը նկատուի ամենէն անպէտ ու անարժէք գորութիւնը:

Աստուծոյ են զիշ ժամանակները, «ժամանակք չարք»։ անոնցմէ՛ պէտք է վախնալ, անոնց դէմ պէտք է լարել պայքարին օգտութիւնը:

Բ. Ե. Գ.

ՀՈԳԵԿԱՆ ԶԱՓԱՀԱՍՈՒԹԻՒՆ

(Գաղ. Գ. 1-7)

(ՏԵՄԵՆԵԿԱՌԱՋ)

Իմացումի տարբերութիւն մը պէտք է նկատել արժիքի և արժանիքի դադափարներուն միջև, առաջինը վիճակ մըն է՝ զոր կրնայ պատահիլ որ ունենայ մէկը իր կամքէն անկախաբար, իսկ երկրորդը առաւելութիւն մը, եթէ կ'ուզէ՝ առաքելութիւն մը, որուն կարելի է տիրանալ կամբով և վերականգնութեամբ միայն: Ծնիլ արքայորդի՝ արժէք մըն է անշուշտ, բայց այդ չափով. անոր բուն արժանիքը մարդ կ'ունենա

նայ ա'յն ատեն միայն, երբ կրնայ վայելչեցնել զայն իր անձին վրայ, արժեցնելով զայն իր կեանքին մէջ:

Այսպէս է նաև իրերու հոգեւոր կարգին մէջ մտնալու համար. Աստուծոյ որդիներ լինելու ընդունակութեամբ և յարմարութիւններով կը ծնինք ամենքս ալ. քանի որ առաջին վայրկեանէն մեր արեան մէջ ունինք մտածելու և տրամաբանելու, ըզգալու, իտէալ մը հետապնդելու, ծրագրելու յորինելու եւ կազմակերպական ձեռնարկներ գործադրելու, այսինքն մարդը կենդանիէն զանազանող բարձր ձիւղերու սերմերը. բայց իսկապէս Աստուծոյ որդիներ կը լինինք այն ատեն միայն՝ երբ մեր կազմին մէջ թաքնուած եւ հոն ի զօրու մնացած այդ յատկութիւնները բնականոն և առողջ զարգացումով մը կը հասնին ուրոյ կատարելութեան մը. ու մինք, մեր ներքին աշխարհին մէջ տեղի ունեցած աճումի այդ վիճակին այլեւս խելամուտ, կը գիտակցինք այդ ձիւղերուն ծագումին և տարողութեանը, և կը հասկնանք պայծառօրէն թէ ինչ անհուն բարութիւնէ մը և իմաստութեանէ մը և ինչու փոխանցուած են անոնք մեզի, ու կ'ըմբռնենք հայրութեան և որդիութեան կապը, որ կը միացնէ զմեզ Աստուծոյ, իրեւ գերադոյն ծնողի մը, երբ միայն կարելի կը թուի մեզի հոգեին կեանքը:

Զգացողութեան և միտքի պարունակին մէջ բացուած լոյսի այդ բոլորէն՝ հոգեկան չափահասութեան այն երջանիկ պահն է, ուր մեր եութեան խորքէն նշող անոյշ ձայնի մը ի լուր՝ բնազգօրէն կը պատասխանենք. «Արեւոյ, Հայր»։ ու կը զգանք թէ այլեւս չենք ծառայ, այլ որդի . . . և ժառանգ Աստուծոյ:

Կենքի այն շրջանը, որ մեր ծնունդէն մինչև այդ վայրկեանը կ'երկարաձգուի, մանկութեան կամ անչափահասութեան շրջանն է, այսինքն մարդկային գոյութեան այն ժամանակամասը, ուր մարդը, դեռ առողջ՝ առաքելութիւն բառով, ենթակալ է աշխարհի տարբերաբուն ազդեցութեանը: Մանկական հոգեկան զգացումին դէմ յանդիման գործող աշխարհի այդ տարբերն են միջովալը, ընտանիքը, ցեղը և դարը, որոնց աշխուժափիլ ներգործութիւնէն դուրս չի մնար ոչ մէկ էակ, բայց մասնաւոր ոչ

մէկ մարդ: Արդ, ճշմարիտ դաստիարակու-
թեան գործը պիտի ըլլայ աշնպէս մը ուղ-
ղել հանգամանքներուն ընթացքը, որ այդ
չորսը, մին իր լաւագոյն ազդեցմանը վրէ-
միսը՝ իր ամենէն բարի ներշնչումներովը,
երբորդը՝ իր ամենէն ազնիւ բերումներովը,
ու վերջինը՝ իր ոգիին ամենէն մաքուր
գորշմոմովը, այնպէս մը տպաւորուն
իւր վրայ, որ աստուածային որդիութեան
եւ ժառանգի իրաւանք գիտակցութիւնը,
այլ եւս աւելի քան երբեք յստակ եւ հզօր,
վերածուի անմիջապէս գործունէութեան,
իրուտութիւնը զգացումէն ծնի պարտակա-
նութեան գաղափարը, ու հոգեկան չափա-
հասութեան ժամանած մարդը կարենայ
իսկոյն խորհիլ թէ ի՞նչ պարտի ընել, որ-
պէսզի վայելցնէ իր անձին վրայ եւ արժեքն
իւր կեանքին մէջ Աստուծոյ որդիութեան
եւ ժառանգութեան արժէքը:

Արժէքը վերածել արժանիքի. ասոր
մէջ է քրիստոնէի կեանքին ամբողջ կո-
չումը: Իր կրօնքին գաղտնիքն է այդ:

Կարենալ իւր մարմինի կաւին մէջ նշմարել
Հոգիէն հրահալուած աստուածային քու-
րային ոսկին. արթնցնել իւր բնութեան մէջ
ներհոգ պնտական բնազդները. ու մաս-
ձն թէ այդ ամէնը, ճշմարիտ հարստութեան
անսպառ գանձ մը, գրուած է իւր տրամա-
դրութեան տակ, անկէ հանելու համար մի-
ջոցնիւր՝ զօրութիւններ, հնարաւորութիւն՝
գործադրելու Աստուծոյ կամքը երկրի վրայ:
Ու այս բոլորը՝ պարզապէս իբրեւ պտուղ
որդիական զգացումի մը, որ ամէն վայր-
կեան իւր մէջ կը նորոգէ աստուածային հայ-
րութեան գաղափարը, ու՝ այդպէս՝ բազում
կողմերով դառն ու դժխեմ այս պոյնթիւնը
ստէպ կը վերածէ անձնութեան թեմա, վըս-
տահութեամբ, սիրով եւ քաջութեամբ քաղ-
ցրացած եւ գեղեցկացած կեանքի մը, որ
փոխն ի փոխ կը լսուին իբրեւ հրկինքէն
երկիր հնչեցուած եւ երկրէ երկինք վեր-
ուղղուած ձայներ. «Աբբայ, Հայր»:

Թ. Ե. Գ.

ՀՈԳԵԼՈՅՍ Տ. ԲԱՐԳԵՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

— ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ —

(ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐ ԵՒ ՆՈԹԵՐ)

Ուսուցչական, բանասիրական եւ գրա-
կան հրահանգութիւններով գրաւուած այս
տարւոյն ի վերջ, որ իւր եւ իւր ընկերներուն
աբդիոյութեան միամեայ շրջանը եղաւ Ար-
մաշի մէջ, Տ. Բարգէն եւ ամէնքը Զարիս-
փանի Տաճարին մէջ 1896 Մայիս 25ին ըս-
տացան օրհնութիւն չորս աստիճանաց վար-
դապետական գաւառացի մասնաւոր իշխա-
նութեան: Սկիզբէն, Օրմանեանի եւ Գուր-
եանի իրձն էր եղած որ այդ տըւչութիւնը
լինի, ինչպէս էր մեր մէջ հին ատեն, մըր-
ցանակ կամ վկայութիւն՝ կրօնական, ազ-
գային եւ եկեղեցական ուսմանք մէջ ձեռք
բերուած որոշ կարողութեան: Բացատրու-
թեան անկարօտ պատճառներով, երբեմն
այնքան ի յարդի հղած կանոնական այդ

սովորութիւնը չէր պահուած ազդին մէջ:
Վերահաստատելով զայն, այսպէս, Դպրե-
վանք քայլ մը առած կ'ըլլար գէպի եկե-
ղեցական բարեկարգութեան գաղափարը:
Ասկէ վերջն էր որ Կ. Պաշտոյ Գեղար. Կրօն-
Ժողովը, որ Աշգրեանի պատրիարքութեան
ատեն որոշած էր արդէն որ առանց իւր ար-
տօնութեան վարդապետական ձեռնադրու-
թիւն չկատարուի գաւառներուն մէջ, այս
անգամ եւս նոյն տնօրինութիւնը ըրաւ
վարդապետական գաւառացի առթիւ եւս:

Դպրեվանքի առաջին հունձքը կազմող
եօթը, իրապէս եւ իրաւապէս այլ եւս
«վարդապետը Հայ Եկեղեցւոյ», աւարտած
նկատուելով իրենց դպրոցական եւ վանա-
կան ընթացքը, պատրաստ էին հովուա-